

631.

פ ר ו ט ו ק ו ל מ.ס. 46

מישיבת ועדת הכספים, שהתקיימה ביום ששי,
י"א באייר תשל"ד - 3.5.74, משעה 10.00.

(בחל-אביב, בבנק ישראל)

נ ר כ ח י ס - חברי הוועדה:

- י. קרגמן - היו"ר
- ע. אמוראי
- א. אפרת
- ש. ארליך
- מ. ארנס
- י. בדר
- י. בן-מאיר
- י. גולן
- צ. גרשוני
- ב.צ. חלפון
- א. מלמד
- י.ש. פלומין
- ד. קורן
- ח. קורפו
- נ. קצב
- א. שוסטק
- מ. שחל

מזמנים:

מ. זנבר - נגיד בנק ישראל

היועץ הכלכלי לוועדה:

א.נ. פלוג

ר ש מ ה :

שולמית פרג

בסדר-היום: דין וחשבון הנגיד על עליית אמצעי התשלום.

(נאקל ד"מ 14.5.74)

היו"ר י. קרגמן:

אני פותח את הישיבה.

אני מניח שהנגיד ונגע בדבריו בדברים היסודיים והעקריים של המשק. הבעיה שמעסיקה את כולנו היא, הבעיה של מאזן התשלומים ושל האינפלציה, שזה אחד קשור בשני. הנחונים שנקבל בענין זה יהיו בכיוון זה. כמובן שהנגיד יהיה חופשי לומר מה שברצונו. בבקשה.

מ. זנבר:

הייתי פה לפני חודשיים בערך, כאשר הגשתי את דו"ח אמצעי התשלום

בחודש פברואר, ואז ספרתי לכם על ההתפתחויות המוניטריות מסוף יוני עד ינואר, ואני לא אחזור עליהן עכשיו. הממשלה דנה בזה, והדיון עכשיו הוא סביב ההמלצות. אני חושב שטוב אמר היושב ראש. זה נכון. אני ארחיב את היריעה בענין זה.

בהתאם לבקשת היושב ראש אני הכינתי

עדכון של כל הנחונים המופיעים בדו"ח שלי, והוא לפניכם. זה ממש ארבע לוחות מאפריל עד סוף מרץ. כמו כן חלקתי לכם לוח על עליית המחירים בארצות-ובמדינות העולם לפי קרן המטבע הבינלאומי. אני חושב שעל זה קשה לערער. אני מדבר על קרן המטבע הבינלאומי כפי שאושרו ע"י קרן המטבע ושניחנו למדינות. (א. שוסטק: מה פירוש כל שנה לעומת שנה קודמת?) את שנת 1970 אני יכול להשוות ל-1969, את 1969 ל-1968 וכו'. (א. שוסטק: אתה אומר בהשוואה ל-1972 מדצמבר לדצמבר.) אני אסביר.

כל חודש מתפרסם מדד כלשהו לגבי

המחירים של אותו חודש, ואחר כך עושים את הממוצע של 12 חודשים. אם משווים את הממוצע של 1973 לממוצע של 1972, אז מקבלים את נתון, ואכן זה מה שכתוב פה. אפשר לקחת מילי 1971 מול יולי 1970, וזה נתון תוצאה אחרת. מכל מקום, מה שכתוב פה זה ממוצע, פרט לעמודה האחרונה כי שם זה מדצמבר לדצמבר.

כאשר עליית המחירים היא פחות או יותר

יציבה במשך השנה, אז הממוצע של החודש נותן, פחות או יותר, אותו דבר. לגבי שנת 1973 מתי לנכון להשוות את סוף 1973 עם סוף 1972. אם לדבר על הבעיות היסודיות של משק ישראל, אז צריך לזכור את הנחונים שישראל עכשיו. זה מתייחס עם הייבוא, הייצוא והגרעון השוטף. סחורות ושירותים, זה גרעון שוטף.

סך הכל ייבוא ב-1972 שהיה 3.4 מיליארד

דולר, לפי התחזית הרשמית של התקציב הלאומי יגדל ב-1974, ויהיה פי-שניים - 6.6 מיליארד דולר. זה פי-שניים ממה שהיה ב-1972.

באותו זמן הייצוא יגיע ל-3.3 מיליארד

דולר, וזה גידול של 50% לעומת 1972. זאת אומרת, הייבוא גדל ב-100%, ואילו הייצוא גדל רק ב-50% כאשר השאיפה שלנו היא לגידול יותר מהיר מהייבוא.

כתוצאה מכך, הגרעון יגיע ל-3.3 מיליארד

דולר, וזה גידול של פי-שלושה במשך שנתיים. כלומר, מ-1.3 ל-3.3 מיליארד דולר. זאת אומרת, הגרעון גדל במשך השנתיים פי-שלושה מ-1.3 מיליארד ל-3.3 מיליארד דולר. אני מציין זאת כעובדה יסודית בקל דיון כלכלי. לכן אני פותח בנחונים אלה. זו תחזית שהוגשה בתקציב הלאומי. פה חשוב גם הסכום האבסולוטי, כי צריך לכסות את הסכום הזה של 3.3 מיליארד דולר. וזה לא פשוט.

בדרך כלל אנחנו מכסים סכומים ע"י זה

שאנחנו מקבלים סכום גדול של מטבע חוץ מחו"ל בצורה כזו שלא צריך להחזיר אותו. בכלכלה קוראים לזה "תקבולים חד-צדדיים". אבל התקבולים החד-צדדיים יגיעו ל-1.760 או 1.8 מיליארד דולר, כך שלפי התחזית הרשמית הזו חסרים לנו 1.5 מיליארד דולר כדי לכסות את הגרעון.

אמרתי, שאנחנו מקבלים כספים מחו"ל.

כלומר, אנחנו מקבלים העברת כספים של מוסדות, וזה כולל את המגביה,

מ. זנבר:

שזה 420 מיליון דולר; פיצויים מגרמניה 275 מיליון דולר; מענק מארצות-הברית - 790 מיליון דולר; העברות ע"י פרטיים - 275 מיליון דולר; השקעות מחו"ל - 100 מיליון דולר.

זאת אומרת שנשאר לנו גרעון של

1.5 מיליארד דולר שעלינו לכסות באחת משתי הצורות: או הלוואות מחו"ל, או ע"י זה שהיתרות של מטבע חוץ שלנו יצטמצמו. כתוב אצלנו שהיתרות יגדלו ב-850 מיליון דולר, והחובות יהיו ב-450 מיליון דולר.

למעשה, כל אחד יכול לקבל הלוואות

מחו"ל. אם אני אבקש הלוואות מחו"ל, אני ודאי אקבל. גם שר האוצר יכול לעשות אותן. ואז יהיה בקופה כסף. זאת אומרת, היתרות לא ירדו ב-850 מיליון דולר. אלא יגדלו ב-1.5 מיליארד. ולא ב-850 מיליון דולר. אלא הם הנתונים שאני נותן.

ההתחזיות, לפי התחזיות,

נקבל 790 מיליון דולר. אולם, רשמנו גם על חשבון 1973 סכום של 910 מיליארד דולר. זאת אומרת, בשתי השנים רשמנו קבלת 1.7 מיליארד דולר מממשלת ארצות הברית בתור מענקים. מזה אנחנו נקבל את ה-200 מיליון דולר שנתנו לנו ב-1973 ויתנו גם השנה לקליטת עולי ברית המועצות - 50 מיליון דולר; יתנו לנו מענקים כדי שנקנה יותר סחורות מארצות הברית. זה יהיה כמעט בטוח. זאת ועוד: מ-1.5 מיליארד דולר שרשמנו בתור הכנסה, איננו בטוחים שארצות הברית תתן לנו. קייסינג'ר כבר הודיע לנו כי 1 מיליארד דולר יתנו לנו, ואילו את חצי המיליארד דולר שנותר לא יתנו. אני חושב שיכול להיות מצב יותר גרוע.

אם לא נקבל את חצי מיליארד הדולר,

אז יכול להיות שיתנו את זה במשא ומתן הנוכחי או אחר, ואז הגרעון יהיה של 2 מיליארד דולר, ולא 1.5 מיליארד דולר כפי שאמרתי קודם לכן.

אם כן, מצב זה הוא מאד מאד לא מלבב.

אם אנחנו מדברים על חובות המדינה כבר היום בלי חצי מיליארד דולר הנוספים ששנויים במחלוקת בינינו, ובין ארצות-הברית, הרי שאנחנו עשויים להגיע לחובות של 5.6-5.7 מיליארד דולר עד סוף דצמבר 1974. ואם נוסיף לזה את 850 מיליון דולר, הרי שאז נגיע ל-6.5 מיליארד דולר. ואם נוסיף את חצי מיליארד דולר של ניקסון, אז נגיע ל-7 מיליארד דולר.

אני אומר, ניקח רק 6 מיליארד דולר,

אבל אז צריך לקחת בחשבון גם את הרביית שהיא בעולם גבוהה מאד. הבנקים בארצות-הברית נותנים ללקוחות ממדרגה ראשונה הלוואות ברביית של 11%. אנחנו משלמים על הלוואות שלנו רביית הרבה יותר נמוכה. על הבונדס - 4.5%. חלק משלמים הרבה יותר. ככל שמצבנו היה יותר גרוע, אז קבלנו הלוואות טובות יותר. אבל כשהיינו במצב טוב יותר, אז הרביית הייתה יקרה יותר.

הפעם, גם המצב אצלנו לא טוב וגם

הרביית יותר גבוהה. לפי ידיעות מוסמכות אומרים לנו כי ממשלת ארצות-הברית לא תתן לנו את ההלוואה של 300 מיליון דולר לצירוף צבאי, אלא הפנטגון אומר לנו שיתן לנו ערבות לכספים שנקבל מהשוק בתור הלוואה, ואז זה יעלה לנו 9%. גם קשה לקבל יותר וגם עולה יותר.

כך שאם זה 6 מיליארד דולר, אז הרביית

צריכה להיות של 6%, והיא תסתכם ב-360 מיליון דולר; ואם הרביית תהיה של 5%, אז זה 300 מיליון דולר רק רביית לשנה אחת על החובות האלה.

כל הייצוא והייבוא שלנו הוא 3.3 מיליארד

דולר. הערך המוסף הזה הוא בערך החצי, או פחות מחצי. נגיד 1.5 מיליארד. זאת אומרת, כל מה שאנחנו מרוויחים בסחורות ושירותים זה בערך 1.5 מיליארד דולר. כל היתר כבר איננו חשוב. אני חוזר ומציין כי כל הייצוא שלנו ב-1974 בערך מוסר יהיה 1.5 מיליארד, והרביית תהיה של 20%-25% מזה. לכל הדעות, זהו דבר קטלני וחמור מאד. אני מדבר על חובות המדינה, ולא של הממשלה. זה כולל את הכל, גם יבואן שלקח הלוואה בחו"ל ללא ערבות המדינה, שכן בסופו של דבר זה יוצא מבנק ישראל. מי שאומר לקחת הלוואה, אז בשביל הלוואה משלמים רביית.

מ. זנבר:

היתרות של הבנק המרכזי של בנק ישראל מושקעות בצורה בטוחה ונזילה, כך שהרבית הנמוכה ביותר שיש בשוק הבינלאומי צריך לשלם אותה. קודם כל צריך לזכור, שאתה לוקח הלוואה כדי להשקיע אותה ברזרבות, ובאמצע אתה מפסיד 1% של רבית. אם אנחנו לוקחים הלוואה מבנק פרטי, מ"בנק אוף אמריקה", שהוא הכי גדול בעולם - לוקחים את ההלוואה הכסף מגיע, ואני פה מחליט היכן להשקיעו. אני יכול לקבל גם מ"צ'ייס" בנק, ואז אני מקבל פחות רבית משעולה ההלוואה מאותו מקור.

אם כן, אני יכול למנוע דלדול של רזרבות. כדי למצוא הלוואה, זה עולה כסף. אם עושים ב-100 מיליון דולר, אז שם זה עולה 1 מיליון דולר; אם 1 מיליארד דולר, אז זה עולה 12 מיליון דולר. שזה יהיה ברור.

הנתונים האלה צריכים להדאיג. בזמן המיחון הצלחנו להקטין את הייבוא, ואת הייצוא הגדלנו, כך שהוא הגיע ל-80% מהייבוא. היו חודשים שזה הגיע גם ל-100%. בשנת 1972 הייצוא כיסה 68% מכלל הייבוא, וב-1974 רק 50%. זאת אומר, אנחנו נסוגים.

נכון הוא שהייבוא כולל את הייבוא הבטחוני, את הדלק, את המזון במחירים יקרים, אבל בסופו של דבר זה לא משנה ולא כלום. אנחנו מוכרחים למצוא כיסוי לגרעונות אלה. שיהיה גבול ללקיחת הלוואות בעולם. אדם עשיר יכול בקלות לקבל מיליון לווה, בשעה שאצל עני זה אחרת. זה שאנחנו יכולים לקבל הלוואות, זה לא צריך לנחם אותנו בכלל. כאשר מצבנו טוב, אז רוצים לתת לנו הלוואות. על כל פנים, לא צריך לסמוך על הלוואות.

האם זה נובע מהייבוא הבטחוני או לא? - הייבוא הבטחוני בשנת 1972 הסתכם ב-500 מיליון דולר בערך. זה היה סכום די גדול. ב-1974 אנחנו מעריכים את הייבוא הבטחוני בפי-שלושה בערך. אבל יוצא שהגרעון, בלי היבוא הבטחוני, גם כן גדל פי-שלושה - מ-0.6 ל-1.8. זה בדיוק אותו שיעור. המצב יכול להיות נוח הרבה יותר, אבל שיעור ההרעה הוא בדיוק אותו שיעור, וזה צריך להדאיג אותנו מאד. בעיקר כאשר התקבולים החד-צדדיים שכוללים את הבטחון הם רק 1.8 מיליארד דולר, וכל הגרעון ללא בטחון הוא אפילו 1.9 מיליארד דולר, וזה חמור ביותר.

השאלה היא, אם התחזיות מתפתחות לפי זה או לא? - הסברתי פה שזה רק חצי מיליארד דולר של ניכסון. ואם ניקח בחשבון את הייבוא והייצוא המסחרי, אז כתוב לנו פה בחקציב הלאומי שהגרעון תמסחרי, רק על סחורות, צריך לגדול לפי התחזית מ-1973 ל-1974 ב-44%. בינתיים, ברביע הראשון של השנה, הייבוא-ייצוא הוא פי-שניים - 91%. זאת אומרת, התחזית הזו פחות טובה מאשר התחזית השחורה הזו הניחה.

ברביע הראשון של 1973, גדל הגרעון ב-34%; ברביע השני - ב-58%. ואילו ברביע הראשון של 1974 גדל הגרעון ב-96%, וברביע האחרון - הודות למלחמה המצב השתפר, והוא היה 74%. אולם, עכשיו אנחנו חוזרים שוב ל-94%. זאת אומרת, המגמה של ההרעה לא התהפכה. אלא נשארנו כפי שהיה במחצית הראשונה של שנת 1973. וזה לא טוב. ההרעה באה בגלל הדלק, וזה לא משנה, שכן מוכרחים לכסות את זה. מפעלים פושטים את הרגל, בגלל ניהול לא טוב.

השאלה היא, אם ההסברים צריכים להרגיע אותנו, או שצריכים להביא לזה שבתחומים אחרים ידינו תהיינה פחות כבולות. אבל בבטחון או בדלק ידינו כבולות.

מכל מקום, זה אומר, לדעתי, שבתחומים אחרים צריך לנקוט באמצעים עוד יותר חריפים. המסקנה איננה: זו שהואיל נבטחון ובדלק אין מה לעשות, לכן אין לעשות ולא כלום, אלא אני אומר, שיש מה לעשות לגבי רמת החיים שלנו, גם הציבורי וגם הפרטי. זה שייך להשקעות ולכל דבר אחר.

חשוב מאד שנבנה עוד בית ספר, או שנבצע את הרפורמה בחינוך. הכל חשוב מאד. יש לעת' דבר הרבה יותר

חשוב, והוא - שנוכל לממן רמת חיים פחות תקינה בעוד שנתיים. זה יותר חשוב מאשר להעלות את רמת החיים הפרטית השנה. רבותי, אין מנוס מזה. אני חושב שזה מסוכן לבנות את התכנון המשקי על בסיס זה שהשנה נזכר לכסות גרעון של 1.5 מיליארד דולר, או 3.3 מיליארד דולר, שזה 5.5 מיליארד דולר בשנה.

הסכומים האבסולוטים אומרים שאנחנו דורשים מהיהדות סכומים יותר גדולים. אולי לא יתנו, כי הם צריכים לשלם מסים גם שם. כאשר אנחנו רואים את הסטטיסטיקה של עצמנו, אז אנחנו רואים שההכנסה הלאומית לנפש אצלנו היא יותר גדולה מאשר ברוב הארצות האירופאיות. הבנק העולמי פרסם לעולם G.M.P. לגבי 1971 יש נתונים. המצב אצלנו הוא שה G.M.P. גדל בהשוואה למדינות אחרות, והוא יותר טוב באופן אבסולוטי, אבל יהיה יותר רע אם נקבל מענקים.

אם כן, אנחנו נמצאים במקום ה-16 בעולם. אצלנו זה 2200 דולר. שיהיה ברור כי בבריטניה זה 2.4.

G.M.P. זה התוצר הלאומי, והוא איננו כולל את התקבולים החד-צדדיים.

שער החליפין שלנו לא היה ריאלי גם ב-1971. זאת אומרת, אם משהו רוצה לומר 4.2 - זה לא מתקן עד כדי כך. על כל פנים, אנחנו בין הטובים ביותר. לדוגמה: נשיא הבנק האולמי - מק-נמרה - הודיע לי בספטמבר 1973 שמדינת ישראל לא תקבל יותר הלוואה, אלא למטרות חינוך. רצו לתת לנו לחינוך, כי אנחנו מדינה יעילה בהשוואה לכל הקלינטורה שלהם, ורצו לראות באיזה לנסות ולממן לחינוך באמצעות הבנק העולמי, וללמוד מבחינתם איך להכין תכנית כוללת לחינוך ועוד. אבל אני לא הסכמתי, כי הבעיות שלנו היו עם אינפלציה, ולא רצינו שיבנו כל כך הרבה מיבני חינוך. ידענו כי ההלוואה הזו תדרבן את ההוצאה הגדולה למיבני חינוך, ובזה לא רציתי. האמת היא, כי בקשתי כסף בשביל תעשייה ואז החפשינו, שהם יתנו כסף לבנק לתעשייה שיחן אך ורק לאזורי פיתוח: (ד. קורן: זה טוב). אני רוצה לקבל הלוואה זולה, והוא לא רוצה לתת לי. הם רוצים לתת רק לאזורי פיתוח, וכך הייתי צריך להתחייב ששליש מהכסף ילך לחינוך מקצועי וחקלאי, ואז הכנסתי את החינוך מכל הסוגים, מבתי ספר תעשייתיים והשתלמויות, ועד הטכניון.

היה מדובר על 35 מיליון דולר. טענתם לגבי סרובם לתת כסף היתה, כי אצלנו ה-G.M.P. גבוה מאד, וכי אנחנו יצאנו לביסוס, לכך לא מגיע לנו לקבל הלוואות זולות ממוסדות בינלאומיים. כאמור, אסור להתבסס על הלוואות, ועכשיו קשה לקבל את הסכומים האלה מהם היהודי.

זאת ועוד: עכשיו נלקחות בחשבון ההעברות ממוסדות, שב-1973 הן הסתכמו ב-670 מיליון, וב-1974 - 420 מיליון.

הנתונים האלה מחייבים אותנו לקבל החלטות חמורות בתחום התקציב; לקצץ פעילות כלכלית באמצעות התקציב, ולקבל החלטות להורדת רמת החיים.

למעשה, אני לא רואה את התוצאות החיוביות. צריך ליצור אווירה כזו שירצו לעבוד יותר. כי אם יעבדו יותר, אז זה יהיה בכיוון הרצוי.

אצלנו, משום מה, יש אינפלציה כל 4 שנים. אחרי זה, כל ממשלות ישראל נקטו במדיניות חריפה וקשה. ב-1962 היה פיחות גדול; ב-1963 היה מיתון; ב-1970 היתה עיסקת החבילה; ב-1974 - אני לא רוצה את זה.

עלינו להוריד את רמת החיים הפרטית והצבורית, לצמצם את הפעילות הכלכלית המואצת, ולהעלות את פריון הייצור. ככל שדברים אלה ייעשו מוקדם יותר, כן ניהן יהיה להשיג את המטרות באמצעים פחות חמורים.

מ. זנבר:

אנחנו צריכים לבנות מדינה שחוכל להתקיים

לשנים רבות, ולא רק לעוד שנתיים. צריך להחליט החלטות לדברים הבסיסיים ביותר. הטיעון הזה שבכל העולם עולים מחירים לכן גם אצלנו, הוא לא מדויק. תראו את החומר שחלקתי לכם - לדוגמה, ברזיל: ב-1968 היתה פי-עשרה פשהיה שיעור עליית מחירי התצרוכת אצלנו (אצלנו זה היה 2.1%, וברזיל - 24.2%). השנה עליית המחירים אצלנו היא פי-שנים מאשר בברזיל (בברזיל - 13.4%, ואצלנו - 26.4%).

אם ניקח את יפן, אז נראה כי ב-1968

היה שיעור עליית המחירים של התצרוכת פי-שנים מאשר אצלנו (יפן 5.5%, אצלנו 2.1%). היום אצלנו בערך זה פי-שנים מאשר אצלם (יפן 17.2%, אצלנו 26.4%).

אם ניקח את החדשים האחרונים אז נראה

שבשיראל זה 26%. אם ניקח את החדשים פברואר-מרץ 1973, אז זה 77%. הסיבה לכך היא, הקטנת הסובסידיות. ואם נעשה אותה השוואה עם יפן, אז נראה שהמחירים שם עלו מפברואר לפברואר ב-24% בשעה שאצלנו זה 34%.

ביפן עליית מחירי הדלק היתה עצומה,

כי הם מייבאים 98% מכלל הדלק, בשעה שאנחנו מייבאים מחצית הכמות, כך שאצלנו יש אינפלציה.

זהו המרכיב שלנו. כל היבוא אצלנו

התייקר ב-27%. וזה כולל הכל, גם דלק. ב-1973 ההתייקרות של הדלק היתה ב-41%. ואין זה משנה ולא כלום, שכן סך הכל התייקר אצלנו ב-27%-28%, וזה בערך זהה לעליית המחירים של הסך הכל. זה קצת יותר מעליית המחירים שלנו. מרכיב היבוא שלנו הוא בערך שלישי, לכן זה מסביר את החצי. זה פחות מחצי, כי מה שקרה אצלנו, זה היה בגללנו.

מדוע עולים המחירים אצלנו? - מחירים

יכולים לעלות בגלל כמה סיבות, כאשר הסיבה העקרית היא, שהביקוש לסחורות הוא יותר גדול מההיצע של הסחורות. לכן זה עולה. הסחורה הזו יכולה להיות סחורת שירות, וגם שכר עבודה, וגם רבית. כל אלה הם מחירים.

הכלל הוא, כשהיבוא גדל - והוא אכן

גדל - אז יש יותר היצע של סחורה, ואז המחירים לא צריכים לרדת. וכאשר יש ביקוש בארץ, אז המחירים צריכים לעלות. כך קרה בזמן הצנע. לא היה ייבוא, כי לא היה מטבע חוץ. כדאי היום להזכר ולקרוא על אותה תקופה שהיתה לנו, כי היא היתה מאופיינת, משום שלא היה לנו מטבע חוץ לכן לא היה ייבוא, ואז היינו צריכים לחיות בצנע.

זאת אומרת, אם לא יהיה מטבע חוץ, כי

אין לקחת מענקים או הלוואות, אז לא יעזור ולא כלום. כמו שלא עזר לנו ב-1948 וב-1949 לאחר מלחמת העצמאות. למרות שהיו אותם יהודים חמים שנחנו מגביות, אנחנו היינו כפי שהיינו. באותו זמן בשנים מ-1951 עד 1954 עלו המחירים בממוצע ב-24%, אבל הייבוא גדל בחצי אחוז לשנה. כלומר, היה לנו עודף ייבוא של מחצית האחוז לשנה. ב-1973, שזו שנה שכבר הסתיימה, וכן ב-1974 שבעיני עדיין לא הסתיימה - המחירים עלו ויעלו במרוצה, לפי התקציב הלאומי, ב-27.5%. אבל עודף הייבוא בשתי השנים אלה יגדל ב-82%. על כל פנים, השנה הוא יגדל כך. זאת אומרת, יש גם ייבוא ויש גם עליית מחירים. ובכל זאת מה קורה?

אנחנו החלטנו, כולנו יחד, שאנחנו

חייבים לספק את כל שירותי החינוך, הבריאות, את כל דרישות השכר, את הדרישות לרווחים, את כל הברז, את כל המותרות, את כל נכסי התצרוכת - את הכל מוכרחים לספק למרות שיש בעיות של מלחמה, למרות שיש בטחון. אנחנו לא יכולים לוותר על שום דבר. אבל אין מי שיבנה את כל בתי הספר, את בתי החולים, את השיכונים, את כל הדברים החיוביים והחיוניים. מצד שני, אחרים מרוויחים כסף, ויש ביקוש פרטי. אנחנו בונים כבישים, נמלים ועוד. כל זה הנו חשתית. יוצא כך, שאין כוח אדם שיבצע דברים, וכך המחיר עולה. אם יש ביקוש ואין פועלים, אז קבלן שיש לו פועלים וצויד עבור שני בנינים, מתחיל לבנות חמשה בנינים, ולכן הוא בונה לאט יותר. יש לו קונה שמוכן לשלם לו, לכן הוא בונה.

אנחנו צריכים לקצץ בזה השנה, ולהודיע שאין להמשיך במצב זה, ובכלל אי אפשר לבצע בניין באותה שנה. לפני 10 שנים ניהלו חברי הוועדה ויכוח עם (דוד) טנא המנוח, והם שאלו אותו: איך אפשר לבנות שיכון במשך 10 חדשים? אבל הוא אמר, 12 חדשים. היום זה פי-שנים זמן בונים אותו שיכון, כאשר הציוד הוא יותר מודרני. יש בזה עליית רווחים, כי איננו יכולים להגיד שיכניס בתקציב לא 80 אלף ל"י, אלא 60 אלף ל"י. רק עכשיו מודיע שר השיכון שהוא רוצה לבנות עוד 10 אלפים שיכונים, והוא לא ידרוש כסף. אם יהיה ביקוש, ואם יבנו, וגם אם הוא יקבל אמיסיה, אז לממשלה יהיו פחות הכנסות מהאמיסיה בתקציב, ואז לא יחוו לממשלה אלא למישהו אחר את האמיסיה, ואז הבנייה תהיה יותר גדולה - 4.3. סך הכל היכולת הוא 6 מיליארד. 1.7 - זה מחוץ לתקציב. אם זה מחוץ לתקציב, אז ההוצאות יהיו בתקציב. מכל מקום, זו תוספת ביקוש וממילא לא יוכלו לבצע.

אלא מה? - ירשמו יותר משפחות, והן לא יקבלו את השיכון, והמחיר עולה. הפועל צודק, הקבלן צודק. כי יש מי שרוצה לשלם. לכולם טוב. רק לעובדות הבסיסיות הכלכליות זה רע. ולא רק ליום אחד, אלא לעוד זמן מה. שיהיה ברור ממה נובעת ההתייקרות.

אם ננחה את 1973, אז סך הכל ייבוא גדל, וזה בלי דלק ואניות ויהלומים - ב-40%; נכסי תצרוכת - ; מכוניות - 58% (קורא נחונים מהכתב)

זאת אומרת, אי אפשר לחרץ את זה בדברים.

לח"כ קורן ברצוני לומר, כי בחודש נובמבר, ליד השולחן הזה, אמרתי שצריך לנסות לבנות בנינים, ועוד אמרתי שאני לא ארתע ממיבני ציבור. אני גם כתבתי את זה, וגם פרסמתי את זה כאשר התנהלו קרבות באוקטובר. וב-2 לנובמבר הרציתי על כך. בסוף אוקטובר הרצאתי בפניכם והסברתי את כל זה. בזמנו טענתי דברים קרובים מאד לדברים שאני טוען היום בפניכם - שצריך להוריד את רמת החיים ב-10% כדי שזו תהיה מדיניות סעד ורווחה לתקופה ממושכת. הייבים להוריד את רמת החיים. אולם, אם להוריד ב-15%-20%, אז תהיה אבטלה. וכדי שלא תהיה אבטלה אז צריך ליזום עבודות. למעשה, לא היה פיקוח במדינה זו, לא ציבורי ולא פרטי. קודם כל, משום שהיו מגוייסיים. אך אלה שלא היו מגוייסיים, התאפקו ולא קנו. על כן אני אומר, שצריך ליזום פעולות, וצריך לבנות שיכונים. אני עוד זוכר שאמרתי שצריך לעודד את ענף הבנייה.

בזמן שהיו פחות מגוייסיים, היה מצב לא ודאי ולא גמיש, לכן אמרתי שלמרות האינפלציה ההתחלתית שהיתה לאחר המלחמה שבנק ישראל חייב להזרים כסף למשק כדי שלא תהיה אבטלה, ואכן הזרמנו מאות מליוני לירות. אמרתי שצריך לסלול כבישים ועוד. וכן אמרתי שצריך לתת כסף לחודש חודש, ולא לתת כסף ליותר מחודשיים. מכל מקום, לאחר שהחיילים השתחררו ואחרי שהביקוש חזר לקדמותו אנחנו לא חדשנו או לא המשכנו בדרך זו. אמרתי, להזרים כסף כשיש צורך, ולקחת חזרה כשאין צורך. זוהי ספיגה. זה מה שעשינו, וזה מה שצריכים לעשות בתחומים שונים. כאשר אמרתי להקציב מיליארד לירות בתקציב הפיתוח, אז גם אמרנו להקפיא מיליארד לירות. היום יש 400 מיליון ל"י. זאת אומרת, שישנם כאלה שבונים את עצמם משום שחזרו 400 מיליון ל"י. במקרה שאין מיתון, אז אין צורך כספים, ואכן נאמר לנו מהממשלה שלא יהיה מיתון. ועל זה מדובר, שכן זה לא סותר את מה שאמרתי אז ומה שאני אומר היום. הכל זהה. דברים אלה כתובים בדו"ח שלי על עליית אמצעי התשלום, שאפשר שיהיה גרעון. הנה, בעמוד 11 של הדו"ח שלי, כתוב:

"תחזיות מאזן התשלומים מצביעות על כך

שצפויה בו הרעה וירידה ביתרות מטבע חוץ - התפתחות המביאה לספיגת נזילות מהמשק. על רקע זה ניתן להתיר הזרמת נזילות לא גדולה במסגרת התקציב לשנת 1974/5.

מדיניות תקציבית כזו תאפשר הרחבת האשראי הבנקאי לענפי המשק בלי שאמצעי התשלום יעלו בשיעור מופרז, ואילו הזרמת יתר באמצעות תקציב המדינה משמעותה מניעת כל אפשרות להתיר הרחבת האשראי

כלומר, שאז יצטרך בנק ישראל לסגור את כל הברזים, והסקטור הפרטי לא יקבל אשראי.

זאת ועוד: בשנה הקרובה (ממשיך לצטט) -

"הצריכה הציבורית האזרחית בשנת התקציב

הקרובה חייבת להצטמצם, במונחים ריאליים, במקביל לצמצום המתוכנן בצריכה הפרטית". למעשה, אני הגשתי את הדו"ח הזה באמצע חודש פברואר 1974. ועוד כתבתי: "אי הוודאות הרבה לגבי התנאים שתקיימו במשך בחקופה הקרובה מחייבת השנה להפעיל את התקציב בגמישות רבה יותר מאשר בעבר. (1) רצוי להתחיל בתכנון פרויקטים, לביצוע ישיר על ידי הממשלה, שיכללו בתקציב הפיתוח, אך ביצועם יחל רק אם תנאי הביקוש במשך וזמינות גורמי הייצור יאפשרו זאת". זאת אומרת, לעשות גרעון, ומול זה לא להזרים כסף, אלא להקפיא כסף.

"(2) את ביצוע התקציב חשוב לתכנן באופן

שיאפשר, אם יתגלה צורך, לצמצם את היקף הזרמת הנזילות הן על ידי הקפאת סעיפי הוצאה והן על ידי הגדלת הכנסות.

(3) יש להתאים את הביקוש לתפוקה התעשייתית

ולתפוקת ענף הבנייה ועבודות עפר להיצע גורמי הייצור. כך יש לתת את הדעת גם על הפיזור הגאוגרפי של גורמי הייצור הפנויים, במיוחד בפעולות הבנייה."

לא אמרתי שיהיה גרעון, אלא שתהיה עבודה

באותו אזור, שכן אם אין גורמי ייצור בצפון אז המחירים יעלו כי אז אין מי שיבנה, ואז זה עלול להתפשט גם לדרום ללא כל הצדקה. ואז יהיו גם עוד גורמים אחרים מעין אלה.

למעשה, אלו הן סיבות האינפלציה, ואלו הן

הדרכים שאפשר לפעול בהן. לפניכם הנתונים האחרונים של אמצעי השלום. אמצעי השלום זה מודד מסויים שמראה, האם יש מספיק שמן בגלגלים של האינפלציה? אם אנחנו אומרים שצריך לצמצם את העליה באמצעי השלום, פירוש הדבר שיהיה פחות שמן בגלגלים. מאז נובמבר-דצמבר חששנו מפני מיתון, ואז אמרנו שאמצעי השלום היו צריכים לרדת, כי אז הזרמנו כסף כדי שלא תהיה אבטלה. אכן היתה ירידה כזו בחודש ינואר, והיא היתה ירידה עצומה בגלל הרכישות של ניירות צמודים; הקטנו את הסובסידיות, ואז קנו באופן לגיטימי ביותר אגרות, והאנשים הרוויחו כסף. הירידה הזו באמצעי השלום היא פיקטיבית, כי לאור המצב הזה עלו ניירות הערך הצמודים לזמן ארוך, כך שהנתונים האלה הם פחות מהבעיה האמיתית.

למרות כל זה, מחודש ינואר חלה עלייה מתמדת.

בחודשים פברואר-מרץ אנחנו חזרנו. בלוח 3 תראו שהממשלה הזרימה כסף. גם בינואר היא הזרימה כסף, וזה בסדר גמור. אבל באפריל יש הזרמה עצומה של 440 מיליון ל"ע"י הממשלה, וזו בדיוק הנקודה שצינתי - שלא צריכה להיות התנודה הזו. בכל שנת הכספים יש הזרמה עצומה, וזה מה שגרם לאינפלציה, כי ההוצאות של הממשלה הן גבוהות, וההכנסות אינן גבוהות. מה שמקזז את זה הוא, שהציבור חושב שיהיה פחות ולכן הוא קונה מטבע חוץ, וכך הם קנו ב-330 מיליון ל"י מטבע חוץ, וזו ספיגה.

בלוח האחרון אתם יכולים לראות מה שקרה.

חשוב לי שחדעו שהבנקים הרוויחו את האשראי החופשי. השורה השניה שבלוח 4, תראו כמה אשראי נתנו - זה ממש המון כסף, 300 מיליון ל"י בערך, כי היתה פעילות באותו זמן, כאשר בחודשים נובמבר-דצמבר לא היתה פעילות כלכלית, אבל היתה הרחבה ניכרת של בערך 600 מיליון ל"י, וזה מעבר לאשראי מכוון. כל זה בא בגלל שהיו עליות מחירים. כל חקלאי וכל יצרן, וכולם יחד אמרו שהכל התייקר ולכן הם זקוקים לכסף. במרץ לוחצים על הציבור לשלם מס הכנסה, והם הולכים לבנקים ולוקחים הלוואה, לכן הספיגה הממשלתית איננה ספיגה, כי זו יצירת כסף ע"י הבנקים.

מ. זנבר:

זה קרה כך מפני שבנק ישראל נקט במדיניות שנראתה לו בתקופה של אי הוודאות הגדול, מאז המלחמה ועד אתמול - ממש עד 1 במאי, ועד 2 במאי - שחל השינוי. אנחנו הקטנו את הקנסות על הוראות הנזילות. הקנס הרגיל אשר לפני המלחמה היה בין 10% ל-17% - אנחנו הפחתנו ב-3% רטרואקטיבית מאוקטובר, ואז יוצא, שעם הקנס הזה של 5% או 10%, אם נתנו הלוואה ב-18%, הם לא הרוויחו ולא הפסידו. כאמור, מאז שהמשק חזר לפעילות חקינה, אנחנו בטלנו את הקנסות. לא יכולנו לבטל בסוף מרץ בגלל ההלוואות שנותנים לצרכי השלומים.

אני חוזר ומציין, כי מאתמול הקנסות חזרו לרמה של מ-10% ל-17%. הואיל ומס ההכנסה עומד להשתנות, אז הורדנו את הקנסות בין 10% ל-15%. ככל שפס הכנסה יותר יקר, העונש הזה יותר גדול. 15% אקויוולנטי ל-17%. היום, המינימום הוא 10%. גם קודם היה 10%, אבל בראשית הסקאלה הכבדנו.

עכשיו אנחנו נמצאים עם הבנקים במצב חמור. הבנקים יצטרכו לשלם מעכשיו קנסות כבדים. עכשיו זה 13%, וזה יהיה כבו בשבוע הראשון. פירוש הדבר שהכסף עולה להם בערך 40%. אם הכסף עולה להם כך, ואם הם משלמים ב-20%, הרי שהם מפסידים, ואז הם לא ירצו לתת הלוואות, ואז לא יתנו אשראי, ואז יהיה פחות אשראי. אולם, אנחנו עשינו את זה מפני שהאשראי החופשי התרחב לכדי 900 מיליון ל"י במשך 3 חדשים. יש ממה לרדת, וצריך לרדת.

(ב) אנחנו יודעים שבאפריל הממשלה הזרימה 440 מיליון ל"י, ובמאי עומדים להזרים עוד. אנחנו רוצים שהכסף שיגיע אליהם יהיה עבור חיסול הגרעון הבנקאי. אם לא ינהגו כך, הם ישלמו קנסות כבדים. אין ספק שיהיו טענות כלפי בנק ישראל, כי הוא רוצה לבצע מדיניות מוניטרית מרסנת, ואלה הן הסיבות לכך.

י. בדר:

אני מציע הצעה לסיכום דיון זה: שהוועדה רושמת לפנייה את דו"ח נגיד בנק ישראל. זוהי הצעה מתונה. אני לא דורש שנגיד שאנחנו סופכים ושאנחנו מזדהים אתו וכו', למרות שהיה נכון לעשות את זה. מכל מקום, זוהי הצעה שלי. אתחיל מבעיה זו שכל המתחות התחילה ממנה - אני מתכוון לבעייה של הניירות שבתקציב: מבחינת השפעה אינפלציונית, אין שום הבדל אם הממשלה תקח סתם כך נייר, או שהממשלה תכניס לבנק בהזדמנות זו כמות מסוימת של דולרים שלקחה מחו"ל בתור הלוואות - אין בזה הבדל ולא כלום. ידידנו גפני היה כנה בענין זה וציין ענין זה במיוחד בדברי ההסבר לתקציב, והוא הוסיף גם נימוק - שתוספת תוסיף לממשלה ליקווידיות למשק, וכך למנוע מצוקה של מיתון. היום נראים הדברים טרגיים, וגם מצחיקים.

מי דורש היום לעשות צעדים על מנת שלא יהיה מיתון? מדובר ב-1.5 מיליארד ל"י. אני מבין שהשר ספיר לא הוסיף גרעון זה לתקציב, כי היה מעונין בחוספח אינפלציה. אבל הוא היה צריך לדעת שזה יגרום לאינפלציה.

מכל מקום, אני חושב שהמציאות היום היא אינפלציונית, שהגרעון גלוי, או קצת סמוי, והוא יהיה פי-שנים מאותו סכום של 1.5 מיליארד.

עכשיו ברצוני לחזור לעצם המושג - גרעון תקציבי: הבסיס שלי היה בזה שכל מה שהממשלה לוקחת למשך שנה לכיסוי התקציב בדרך של אשראי, ובזה אין שום הבדל אם האשראי נלקח מבנק ישראל או מחו"ל, או מאזרחים בארץ - זהו גרעון תקציבי. אם הממשלה לוקחת אשראי בכדי להעביר אשראי זה למוסדות, שהם פחות או יותר עצמאיים, לפיתוחם או למימוןם, והממשלה מבחינה כלכלית היא רק מתווכת; במדינת ישראל קורה כך שאותן הלוואות הולכות או ישר לתקציב שוטף, או דרך תקציב פיתוח,

דרך העברה לתקציב רגיל - בשני מקרים אלה, זה גרעון תקציבי ממש. לא לכל גרעון זה יש השפעה אינפלציונית. אם זו קנייה של סנקים בחו"ל, בודאי שאין לזה השפעה אינפלציונית. אבל גרעונות הממשלה הם הרבה יותר גדולים מאשר 1.5 מיליארד זה, או יותר.

זאת ועוד: אני רוצה להגיד שאני

שוחף לדאגות הנגיד לגבי גידול חוב חוץ, בפרט בקשר עם הצורך של "סרביס", או תשלומים של רבית ותשלומים להחזרת קרן. אין זו נחמה, אלא פרסונלית של שר האוצר האומר מתי יצטרך לעשות תשלומים אלה. אולי מפני שהוא לא יהיה שר אוצר, ואז משהו אחר יעשה את זה. אבל מבחינת מדינה שהיא חתקים יותר, אפילו משר ותיק - הרי שכאן ברצוני לחמוך במה שאמר על דאגה זו הנגיד.

ועוד דבר: לגבי לוח ההתייקרויות - לוח

זה יכול להיות מדויק, אבל הוא מטעה. ההבדל בין כל מדינות אלה לבין ישראל לגבי מידת ההתייקרויות וגובה מחירים הוא בזה שלמדינות אלה או שאין גרעון חוץ, או שיש להן עודף בסחר חוץ או שיש להן עודף אחר. לא קשה לעשות חשבון מה היתה מידת ההתייקרויות במדינת ישראל לולא היתה לנו ייבוא. על הנייר היינו מגיעים לעוד חלק רביעי. למעשה להרבה יותר, כי העודף הוא למקורות. זה לא שירותים שנוחנת מדינת ישראל, אלא אלה סחורות וחמרי גלם. לולא עודף ייבוא, האינפלציה היתה אצלנו לפחות כמו בארגנטינה.

אנחנו מוכרחים לא להשלות את עצמנו.

ברור שלא צריך בלי סוף להגדיל את הגרעון וגם את חובות החוץ. השירות בחובות חוץ יעלה לא פחות מאשר למשוך מחו"ל. זה ברור.

ועתה, לגבי אמצעי התשלום: בלוח נגיד

בנק ישראל שהגיש אחריו לנו, אנחנו רואים שבחודש ינואר היתה מהפכה בגובה אמצעי תשלום, שכן זה ירד ב-7%. ואנחנו יודעים מה הסיבה. הסיבה היא, שהציבור גילה מקור השקעה טוב. הכוונה לניירות ערך ממשלתיים. זה מקור שהיה תמיד בידי משה, אבל כשהציבור גילה את האינפלציה החודשית, אז ראה שהניירות האלה מושכים מאוד, ואז היה גל של קניות. הממשלה היתה צריכה לעודד מגמה זו ולהרחיב ללא סוף את החוב שלה בניירות צמודים בתנאים שהיו. מכל מקום, ברור הוא שהמגמה הזו לא נמשכה באותה מידה, וזה משתי סיבות: (א) כי הממשלה שינתה את תנאי הפקת ניירות הערך הצמודים; (ב) כי זה דבר חמור, וזו גם אמת - שלגבי ניירות ערך ל-6-8-10 שנים, יש ספק בלב המשקיעים - האם בזמן הפרעון תרצה או תוכל הממשלה לעמוד בתנאי ההצמדה? מזה נבעה המציאות החדשה, החמורה ביותר, שמישהו אם רוצה להשקיע בניירות ערך הולך לבורסה וקונה ניירות ערך מהאמיסיות הקודמות. אף אם ניקח בחשבון שבשלושת החדשים פברואר-מרץ-אפריל עלו אמצעי התשלום בערך ב-5%, אז ידוע יפה שעד סוף השנה, או עד חודש ינואר הבא, אפילו אם המגמה לא תתגבר, אז יהיה צריך שוב בדו"ח הנגיד.

אני מוחה בכל תוקף נגד המגמה של האוצר

לשנות את החוק לגבי הדיווח, משום שראשית כל יש בזה עוורון מותלט, כיוון שדיווח אפילו מעציב, הוא טוב יותר מאשר חוסר דיווח. אין מדינה בעולם שלא דואגת שלא יהיו ספיקות לגבי מצב המטבע.

שנית - באותה טפשות של מחשבה - שאם יש

חוב, אז צריך לשבור את הטרמומטר: הצעה זו ראויה לא ל"מטבח" המפורסם, אלא אפילו ל"מטבח" סתם. העוורון מראה איך התגלגלה במדינת ישראל המדיניות הכלכלית.

לגבי המחירים: לפי כל הסימנים תעלה

ההתייקרות בשנת 1974. בשלושה חודשים היתה התייקרות של 11.5%, וכאן אינני רוצה להגיד - 45%. אבל עד 40% זה דבר סביר, ואת זה צריך לקחת בחשבון. גם 35% זה משהו. אבל אם אנחנו נסתכל מה שקרה בשנים החל מ-1968, אז נראה כי כל שנה עלו המחירים בקצב יותר מהיר: מ-2.1%, ל-2.5%, ל-6.1%; ל-12.0%; ל-12.9%. וב-1973 - ל-20%, וב-1974 - ל-26.5%.

י. בדר:

האם עלי להיות אופטימי ולהגיד שב-1975 יהיה כמו ב-1968, או אפילו כמו ב-1970? מה פתאום? אם כן, זהו המצב.

מר ספיר, בנאום דמגוגי מזהיר - ואני אומר זאת לשבחו - אמר איך מ"כייס" חלש לעשות "כייס" חזק. אמרתי, חבל שהוא איננו עורך דין.

בכל זאת אני רוצה לומר, כי מר ספיר אמר דבר מאד חמור - יש אינפלציה ואין אפשרות לרסן אותה. בברזיל הצליחו במקצת. פירון חזר, והוא החזיר את האינפלציה. נוסף לזה, אין שם גרעון כמו שיש אצלנו.

בקיצור, דרושה מדיניות חדשה.

ש. ארליך:

אני חומך בהצעת הסיכום של ח"כ בדר, האומרת: שהוועדה רשמה לפנייה את הדו"ח

של נגיד בנק ישראל.

(ב) אני מסכים לכל מה שאמר בדו"ח שלו מר זנבר, אבל אני מתסייג רק מהפסימיזם המופרז ביחס לחצי מיליארד דולר, כי הוא לא מעלה ולא מוריד. גם אם נקבל ~~מצב~~ המצב לא ישתפר. לכן אני חולק עליך.

יש הוצאות בטחונות עצומות. כאשר אדם חולה, והוא זקוק לניתוחים ותרופות אז יש לו הרבה הוצאות. אבל אז הוא חוסר מדברים אחרים. למעשה, אנחנו חולים. מצבנו הבטחוני רעוע. לכן יש לצמצם הוצאות אחרות. אין לעשות הוצאות אחרות. אם לא כן, אנחנו מדרדרים. הוצאות חייבות להתבטל. יש מצד אחד אינפלציה, ומצד שני - גרעון במאזן התשלומים. אם כך, צריך ללכת בדרך של אמצעי בלתי פופולרי - צמצום הצריכה הציבורית וצמצום הצריכה הפרטית; יש להגביל בצורה דרסטית את היבוא; להגביר את הייצוא. זה אומר, קביעת שער מעל לריאלי ללירה. זה אומר, הקפאת כל המחירים - השכר והדיבידנדים. אכן זהו אמצעי לא פופולרי כדי למנוע אסון. הדברים הולכים ונעשים משבוע לשבוע חמורים יותר ויותר. זהו המצב. אם לא נלך בדרך של צמצום והורדת רמת החיים הציבורית והפרטית, אני לא רואה יציאה מהמצב.

א. ארליך:

יש שתי נקודות שאני יכול להצטרף בהחלט לנגיד: (א) לגבי הדו"חים של אמצעי התשלום; לדעתי, שר האוצר לא היה צריך להסכים לפרסם את הדו"חים האלה, משום שזה יוצא אי אמינות; (ב) שבנק ישראל החזיק את היד על הדופק במשך חודשי המלחמה וגם מיד אחרי המלחמה, מבחינת המדיניות המוניטרית; למעשה, בראשית מאי לבטל את הקנסות - לדעתי, זה היה תאריך מתוח.

השאלה היא, באיזו מידה, או מה הכוח של המדיניות המוניטרית להשפיע על כך? ומכאן מתעוררות שתי שאלות הכרחיות: (1) לגבי הייצוא - האם צריך להגביר את התמריצים ובאיזה כיוון להגביר תמריצים אלה? (2) האם עשינו מספיק בחיפוש שווקים? אני יודע שהיתה תקופה שנעשה בה מאמץ בחיפוש שווקים. --- (מ. זנבר: היום אין בעיה של שווקים, כי אין מה לשלוח).

זאת אומרת, שווקים ישנם והצריכה המקומית היא שבולעת.

בצד התמריצים עומדת השאלה של ריסון הצריכה. אם אנחנו לא נווסת את הבנייה, שזהו גורם גדול של האינפלציה, בכל המובנים - בכוח אדם, בצרכי בנייה - אם אנחנו לא נעשה זאת באמצעות

א. ארליך:

חוק או באמצעות החלטות של הממשלה, ואם לא נטיל ויסות חמור על הבנייה אז המצב יהיה יותר חמור. הכוונה היא, שמה שלא נחוץ, לא ייבנה; ואח אשר צריך לבנות, שנבנה. עלינו להשתלט על הדברים, אולי באמצעות משרד הבינוי.

אין לומר באופן כללי על הדו"ח מבלי להצביע על דברים: אינני רואה בהקטנת התקציב הזה שהוגש כל דע. הוא אושר רק לרביע אחד. יש לנו עוד 2-3 רביעים. הלואי שנוכל להחזיק את היד על הדופר ולהגשים את התקציב הזה מבלי להדרש לאשר תקציב נוסף. על כל פנים, אם נכביד על הוצאות התקציב הזה, אז הייתי מוכן ללכת לקראת מיסוי נוסף בכיוונים נוספים שיתן אפשרויות ספיגה. אינני אומר איך. אין לי ספק שנוכח הביקושים אנחנו לא נשתלט על המצב אם לא נספוג כספים בדרכים אחרות.

ה. קורפו:

אני סבור ששגינו כאשר לא קבלנו החלטה על דו"ח הנגיד בחודש פברואר, שכן הנגיד התייחס גם על המדיניות התקציבית. מוטב היה לקבל את המדיניות התקציבית בחודש פברואר מאשר בחודש מאי.

(ב) זה יצר את הרושם שהשר אמר שאין לוועדה מה לומר בענין זה. זה פירוש לא נכון של החוק. שר האוצר לא אמר זאת בשיבת הוועדה. זה היה בעתונות. התפרסם בעתונות שאין לוועדה מה לומר בענין זה. צריך להניח את הדו"ח בפני הוועדה הזו. ניתן לזה פירוש לא נכון. בעבר קבלנו החלטות. אנחנו יכולנו לומר שאנחנו קוראים לממשלה לבצע את המלצת הנגיד. יש לזה חשיבות.

ביחד להערתו של הנגיד ביחס להזרמת כספים: בוודאי שזו מדיניות גמישה וחיובית. גם בתקציב יש 400 מיליון ליי שהוכנסו, ונאמר שהם יוזרמו למשק במקרה שיהיה מיתון. אין ספק שזה חיובי. נראה לי שכיום, לאחר מה שקרה, ולאחר ההמלצות של הנגיד שכמעט לא נתקבלו - אין להתווכח על זה, ואני אציע לקבל החלטה בענין זה. אני מציע להחליט על הקמתה מחדש של הוועדה לצמצומים בתקציב המדינה.

צ. גרשוני:

אם נתעסק בעניינים פורמליים, ושיהיה רשום בפרוטוקול, ושיתפרסם בעתונות שאנחנו יושבנו וכו' - זה לא מספק. להבדיל אלף הבדלות, זה מזכיר לי את הפסוק "גם ישבנו וגם בכינו" על המצב הכלכלי במדינה - את זה אני קורא בפרוטוקולים של ישיבות ועדת הכספים. זה איננו מספק.

אני רוצה לקוות, וזאת אחרי ששמענו את שר האוצר, את הפרופסורים, את המומחים, את נגיד בנק ישראל - שאנחנו נגיע להמלצות, ולא רק לרישום בפרוטוקול. אני חושב, שהנחתה הוא פחות או יותר ברור בקווים היסודיים שלו, ועל קווי ההבראה צריך ללשש כמה דברים.

אילו היינו אומרים "דיינו" לגבי כל אחד ואחד מהגורמים - אם זו עליה בצריכה הפרטית, אם זו עליה במחיר הדלק ועוד - זה היה מסבך אותנו. נכון הוא שכל הדברים הללו הביאו לתמונה שצריך אותה בפנינו הנגיד - שמצבנו מחמיר באופן יסודי כאשר הייבוא עולה והייצוא יורד. היחס משתנה לרעה. מכאן צריך להוציא מסקנות. הבעיה היסודית הראשונה היא, כיצד להקטין באופן דרסטי את הייבוא, ואיך להגדיל את הייצוא וכל הדברים האחרים.

א"כ לארגן משק בארץ כך שלא יהיה צורך בייבוא כל כך גדול? זו הבעיה.

י. בדר:

האיטלקים הנהיגו בייבוא הפקדת מזומנים של 50%. הם הטילו את זה

מ. זנבר:

על כל מוצרי הייבוא, פרט לחמרי גלם.

הענין הוא לא של חלוקי דעות על ניתוח המצב ועל דרך ההברעה. אין איזון, ולא

צ. גרשוני:

יכולים להיות אופטימיים. הענין הוא, א"כ ללכת בדרך רצינית שבה הייצוא יגדל ושהייבוא יקטן. אני חושב, שכמו בכל דרך יש שגיאות, גם בדרך זו נעשתה שגיאה, ועל כן אין ללכת יותר בכיוון זה שבו אנחנו הולכים בזמן האחרון.

לאחר ששמעתי מה ששמעתי פה, הלכתי לראות מה שנעשה בסקטור השיתופי וגם בסקטור הפרטי, וראיתי שהמצב איננו כזה שבשטח רואים את ההתקדמות כפי שאנחנו רואים אותה. על כל פנים, המצב בארץ הוא כזה שהעידוד הגדול ביותר ניתן לתיווך ולשירותים. והאנשים מרוויחים כסף מהייצור, והם אינם מגדילים את התפוקה כי הם אינם רוצים לשמור על ערך הכסף שלהם. והייצור, כפי שצריך למדינה, מטעמים כלכליים, חייב גם כן להגדיל את הרווחים ולהשקיעם לא בהגדלת תפוקה וייצור, אלא בנכסים שמגדילים להם את הרווחים.

מישהו קנה מגרש ב-6500 ל"ג ומכר אותו ב-150 אלף ל"ג. זהו מחיר מוגזם למדי; הבנקים משלמים כמה חודשי משכורת. כי יש להם מניין. התופעה הזו מראה שיש רווחים רציניים. לכן זה מחייב שינוי הגישה. שבראש הסולם של הרווחים יעמוד הרווחים לייצוא. את זה בדיוק שמעתי מהאנשים. כפי שאמר הנגיד, הבעיה איננה של שווקים. יש שווקים ואין לנו מה לתת להם. אנחנו יכולים לייצר ויכולים לעשות השקעות לשנים הבאות. אבל בארץ שלנו זה מכוון לאפיקים אחרים, ואת זה צריך לשנות.

אני רוצה לסכם בזה, שהייתי מציע שאנחנו, לפני שנסכם מסקנות של ועדת הכספים, נזמן ישיבה משותפת - עם שר האוצר והנגיד - ולאחר מכן נחשוב כיצד לסכם.

תודה רבה. הישיבה נעולה.

היו"ר י. קרגמן:

הישיבה ננעלה בשעה 12.45.